



"RAQAMLI AVLOD" BILAN ISHLASH: BO'LAJAK PEDAGOGLARNING TAYYORGARLIGI:

*Shahrisabz davlat pedagogika institut Ijtimoiy fanlar fakulteti
geografiya yo'nalishi 1-24 tlabasi*

Allayorov Erali

Annotatsiya; Zamonaviy ta'lim tizimi yangi avlod bilan ishlashga tayyor bo'lishi kerak. "Raqamli avlod" yoki "Digital natives" deb ataladigan bugungi bolalar va o'smirlar texnologiyalar bilan tug'ilgan. "Raqamli avlod" vakillarining o'ziga xos xususiyatlarini bilish pedagoglarga ularga to'g'ri yondashuvni topishga yordam beradi: Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion ta'lim texnologiyalari. AKT (Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) ta'lim jarayonini yanada qiziqarli, samarali va interaktiv qilish imkonini beradi.

Kalit soz'lar; "Raqamli avlod" vakillari, iPad, planshetlar, smart-doskalar, AKT darslarni qiziqarli va interaktiv. Axborotni tez qabul qilish.

Kirish; Zamonaviy ta'lim tizimi yangi avlod bilan ishlashga tayyor bo'lishi kerak. "Raqamli avlod" yoki "Digital natives" deb ataladigan bugungi bolalar va o'smirlar texnologiyalar bilan tug'ilgan. Ular uchun internet, smartfonlar va ijtimoiy tarmoqlar hayotning ajralmas qismiga aylangan. Shu sababli, bo'lajak pedagoglar zamonaviy bolalarning o'ziga xos xususiyatlarini, ularga ta'lim berishda AKTdan foydalanish imkoniyatlarini va onlayn xavfsizlikni ta'minlash usullarini bilishlari zarur.

Asosiy qism;

Zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchilarning professional malakasi va shaxsiy kompetentsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, texnologiya fani o'qituvchilarining kreativ kompetentsiyasini rivojlantirish ularning kasbiy



faoliyatida muvaffaqiyatli bo'lishlari uchun zarurdir. Kreativ kompetentsiya o'qituvchilarga innovatsion metodlar qo'llash, o'quv jarayonini samarali tashkil etish va o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi. Ushbu maqolada, kelajakdagi texnologiya fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentsiyani rivojlantirish metodlarining pedagogikpsixologik imkoniyatlari tahlil qilinadi.

"Raqamli avlod" vakillarining o'ziga xos xususiyatlarini bilish pedagoglarga ularga to'g'ri yondashuvni topishga yordam beradi:

Texnologiyaga bog'liqlik: Ular texnologiyalardan foydalanishga o'rganib qolgan va ularsiz hayotni tasavvur qila olmaydi.

Axborotni tez qabul qilish: Ular axborotni tez qabul qilishga qodir, lekin diqqatni uzoq vaqt bir joyga jamlay olmaydi.

Multitasking: Bir vaqtning o'zida bir nechta vazifani bajarishga moyil.

Vizual fikrlash: Ko'proq vizual axborotni (video, rasm, infografika) afzal ko'radi.

Ijtimoiy faollik: Ijtimoiy tarmoqlarda faol, doimo aloqada bo'lishni xohlaydi.

Mustaqillik: Mustaqil fikrlashga, o'z fikrini bildirishga intiladi.

O'zgarishlarga moslashuvchanlik: Texnologiyalarning tez o'zgarishiga oson moslashadi. Ilmiy-pedagogik kadrlar va ilmiy-ta'lim muassasalarning faoliyatini baholashda davlat tomonidan xalqaro ilmiy-tahliliy bazalarda indekslanadigan nufuzli ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalarga katta ahamiyat beriladi. Bundan maqsad, O'zbekiston OTMLarini jahon reytingidagi mavqeini yaxshilashdir. Ilmiy jarayon - bu muallifning g'oyaning paydo bo'lishidan boshlab olingan xulosalar va natijalarni jahon ilmiy hamjamiyati xukmiga taqdim etishgacha bo'lgan yo'lni qamrab oladigan murakkab va uzoq muddatli ilmiy-tadqiqot faoliyati hisoblanadi.



Ilmiy maqola ilmiy jarayonning muhim birligi bo‘lib, u har bir olimning tadqiqot faoliyati natijasidir. Ilmiy jurnallardagi nashrlar har qanday olim uchun zarurdir. Agar olim ilmiy tadqiqoti jarayonida muhim natijaga erishgan bo‘lsa, u albatta uni ilmiy hamjamiyatga e‘lon qilishi, boshqa olimlar bilan baham ko‘rishi kerak, shunda uning yutug‘idan amaliy maqsadlarda foydalanishadi.

AKT (Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) ta‘lim jarayonini yanada qiziqarli, samarali va interaktiv qilish imkonini beradi. Bo‘lajak pedagoglar quyidagi AKT vositalaridan foydalanishni bilishlari kerak: Kompyuter va internet: Axborotni qidirish, taqdimotlar yaratish, onlayn resurslardan foydalanish. Interaktiv doska: Darslarni vizual va dinamik qilish, o‘quvchilarning ishtirokini ta‘minlash. Multimedia proyektor: Video, rasm va taqdimotlarni namoyish etish. Onlayn platformalar: Ta‘lim resurslari, testlar, forumlar va boshqa interaktiv materiallarni yaratish va ulardan foydalanish. Ijtimoiy tarmoqlar: O‘quvchilar bilan aloqani saqlash, o‘quv materiallarini almashish, guruhlarda ishlashni tashkil etish. Mobil ilovalar: Ta‘lim o‘yinlari, lug‘atlar, ensiklopediyalar va boshqa foydali ilovalardan foydalanish. Bugungi kun auditoriyalari o‘n yil, o‘n besh yil avvalgilaridan juda katta farq qiladi va sinf xonalari kompyuterlar, iPad, planshetlar, smart-doskalar va boshqa turdagi ta‘lim texnologiyalari bilan jihozlangan. Dunyoning boshqa joylarida bo‘lgani kabi Respublikamizda ham raqamli avlodning yetti ekranli avlodi - televizor, kompyuter, planshet, tablet, fablet, smartfon va smartsoatlari paydo bo‘lmoqda. Bunday zich raqamli muhitga ega bo‘lish va u bilan doimiy o‘zaro munosabat natijasida bugungi kun talabalarining fikrlashi va axborotlarga ishlov berish jarayonlari oldingi fikr yuritish va axborot jarayonlaridan tubdan farq qilmoqda. Raqamli avlod ota-onalarimiz o‘rgangan uslubda o‘qitilishi mumkin emas va bo‘lmasligi ham kerak. Bu avlodni o‘qitishda eskicha texnologiyalar (qora doska va oq bo‘r) dan foydalanish ham mumkin emas. Qora doskani oqiga va bo‘rni markerga o‘zgartirish hech narsani o‘zgartirmaydi, ya‘ni zamonaviy talabalarni bilim olishga va mehnat bozorida muvaffaqiyatga erishish



ko'nikmalarini rivojlantirishga undash usuli bo'la olmaydi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion ta'lim texnologiyalari va didaktik modellarni ommaviy va samarali qo'llash orqali ta'lim tizimini raqamli avlodga moslashtirish zamon talabi hisoblanadi. Shu bilan bir qatorda, ta'lim jarayonida tadqiqotga asoslangan yondashuvdan faol foydalanish lozim va bu bilan ilmiy tadqiqotda talabalarning ko'nikmalarini rivojlantirish va IT- kompetensiyaga asoslangan ijodiy qobiliyatlarini va ijodiy fikrlashlarini shakllantirish mumkin. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalari – ta'lim tizimidagi barcha muammolarga yechim emas, balki raqamli avlod uchun ma'ruzalar va seminarlarni ma'lumotlarga boy va interaktiv qilib amalga oshirish vositasidir. Shuni ham ta'kidlab o'tish lozimki, o'qituvchilar talabalarning ehtiyojlariga yo'naltirilgan interfaol o'quv jarayonida asosiy rolni saqlab qoladi. Hozirgi kunda qaysi sohaga qaramaylik, har birida raqamli texnologiyalarni uchratamiz. Shunday ekan, talabalarni kelajak uchun yetuk mutaxassis qilib chiqarish uchun hozirdan ularga o'quv jarayonining o'zida ya'ni har bir o'quv mashg'ulotida pedagogik texnologiyalarni raqamli ravishda qo'llash usullarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Ta'lim tizimining hozirgi holati noan'anaviy ta'lim texnologiyalarining roli ortib borayotgani bilan tavsiflanadi. Ta'lim oluvchi tomonidan ularning yordami bilan bilimlarni o'zlashtirish an'anaviy texnologiyalarga qaraganda ancha tezdir. Ushbu texnologiyalar bilimlarni rivojlantirish, egallash va tarqatish xarakterini o'zgartiradi, o'rganilayotgan fanlarning mazmunini chuqurlashtirish va kengaytirish, uni tezda yangilash, samaraliroq o'qitish usullarini qo'llash, shuningdek, har bir kishi uchun ta'lim olish imkoniyatini sezilarli darajada kengaytirish imkonini beradi Talabalarga ta'limni raqamli texnologiyalardan foydalangan holda berish talabani olinayotgan bilimni o'zlashtirishda yengillik beradi. Talabani bilim olishida unga nima halaqit beradi? degan savol turadi. Eng avvalo zerikish. Atrofga e'tibor berib qarajak yoshlar qo'llaridagi oddiy smartfon bilan mashg'ul bo'lib, vaqtini qanday o'tganini bilamy



qoladi. Biz hozirgi ta'lim jarayonimizni shunday zamonga moslashtirishimiz kerakki, ya'ni pedagogik texnologiyalarni shu oddiy smartfon orqali qo'llash yo'llarini topishimiz zarur, albatta bunda talaba yoshlar o'rgatilyotgan bilimlarni olishga tabora qiziqib borishi kerak bo'ladi. Texnika oliy o'quv yurtlari bakalavrlarining axborot-texnik kompetentsiyasi - bu bakalavrning bilim, ko'nikma va malakalari hamda uning kelajakdagi kasbiy faoliyatida talab qilinadigan umumtexnik muammolarni hal qilishda axborot texnologiyalaridan foydalanish qobiliyati hisoblanib, davlat ta'lim standartining talablari va raqamli texnologiyalarni rivojlantirish davrida talabalarning kasbiy tayyorgarligi natijalariga, shu jumladan umumtexnik ma'lumotlarga tegishli talablarga javob beradi. AKTdan foydalanishning afzalliklari: Qiziqarli ta'lim: AKT darslarni qiziqarli va interaktiv qiladi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi Individual yondashuv: Har bir o'quvchining qobiliyatiga moslashtirilgan ta'limni tashkil etish imkonini beradi. Tezkor aloqa: O'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida tezkor aloqani ta'minlaydi. Resurslarga oson kirish: O'quvchilar turli xil ta'lim resurslariga (kitoblar, maqolalar, video) oson kirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Hamkorlik: O'quvchilar guruhlarda ishlash, loyihalar ustida hamkorlik qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. "Raqamli avlod" onlayn dunyoda ko'p vaqt o'tkazgani sababli, ularning onlayn xavfsizligini ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi. Bo'lajak pedagoglar quyidagi xavfsizlik qoidalarini bilishlari va o'quvchilarga o'rgatishlari kerak:

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Shaxsiy ma'lumotlarni (ism, familiya, manzil, telefon raqami) internetda e'lon qilmaslik. Parollarni himoya qilish: Murakkab parollardan foydalanish va ularni hech kimga bermaslik. Onlayn tanishuvlardan ehtiyot bo'lish: Noma'lum odamlar bilan uchrashmaslik va shaxsiy ma'lumotlarni bermaslik Kiberbullingdan himoyalanih: Kiberbullingga duch kelganda, kattalarga xabar berish. Noto'g'ri ma'lumotlardan himoyalanih:



Internetda tarqalgan barcha ma'lumotlarga ishonmaslik, manbalarni tekshirish Viruslardan himoyalanih: Kompyuterni viruslardan himoya qilish uchun antivirus dasturlaridan foydalanish. Ijtimoiy tarmoqlardan to'g'ri foydalanish: Ijtimoiy tarmoqlarda o'zini tutish qoidalariga rioya qilish, boshqalarni haqorat qilmaslik. "Raqamli avlod" bilan ishlash bo'lajak pedagoglardan zamonaviy yondashuvlarni, AKTdan foydalanish ko'nikmalarini va onlayn xavfsizlikni ta'minlash usullarini bilishni talab etadi. Shunday ekan, pedagogika oliy o'quv yurtlarida talabalarni "raqamli avlod" bilan ishlashga tayyorlashga alohida e'tibor qaratish lozim.

Xulosa;

"Raqamli avlod" bilan ishlash bo'lajak pedagoglar uchun muhim va dolzarb vazifa bo'lib, ta'lim sohasida tub o'zgarishlarni talab etadi. Bugungi kunda bolalar va o'smirlar texnologiyalar bilan uzviy bog'liq holda o'sib ulg'aymoqda, ularning o'ziga xos xususiyatlari va ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim berish zarurati tug'iladi.

Bo'lajak pedagoglar "raqamli avlod"ning psixologik xususiyatlarini, axborotni qabul qilish uslublarini, texnologiyalarga bo'lgan qiziqishini chuqur anglashlari lozim. Shuningdek, ular AKT vositalaridan samarali foydalanish, interaktiv darslar tashkil etish, onlayn resurslardan unumli foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak.

Bundan tashqari, "raqamli avlod"ning onlayn xavfsizligini ta'minlash pedagoglarning muhim vazifalaridan biridir. Bo'lajak pedagoglar o'quvchilarni internetdagi tahdidlardan himoya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni saqlash, kiberbullingga qarshi kurashish kabi masalalarda bilimli bo'lishlari shart. Xulosa qilib aytganda, "raqamli avlod" bilan ishlashga tayyor bo'lgan bo'lajak pedagoglar - bu nafaqat texnologiyalarni yaxshi biladigan, balki bolalarning psixologiyasini tushunadigan, ularga to'g'ri yo'nalish bera oladigan va xavfsiz muhit yaratadigan



mutaxassislardir. Shu bois, pedagogika oliy o'quv yurtlarida talabalarni "raqamli avlod" bilan ishlashga tayyorlashga alohida e'tibor qaratish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Mirzahmedova N. D. Raqamli texnologiyalarining ta'lim sohasida qo'llanilishi //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – T.

2. – №. 5-2. – С. 538-545. 2. Пармонов А. Talabalarga zamonaviy ta'limni raqamli texnologiyalar yordamida berishning pedagogik zarurati //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollor. – 2022. – T. 1. – №. 1. – С. 202-204.

3. Куйчиев О. Р. и др. Формы, методы и содержание трудового воспитания //Общество. – 2020. – №. 1. – С. 73-76.

4. Пармонов А. Talabalarga zamonaviy ta'limni raqamli texnologiyalar yordamida berishning pedagogik zarurati //Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollor. – 2022.

5. Salahdin U., Kamoliddin Z. Conceptual aspects of the creation of competitive education system in Uzbekistan //European science review. – 2016. – №. 11-12. – С. 117-119.

6. Usmanov S. A. Features Implementing European Credit and Modular System at Higher Education Institutions of Uzbekistan //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.